

Jean Marie Lustiger A betegségben erőt adó szentség

I. Segítség, hogy éljünk

Hisszük, hogy életünk Isten kezében van. Örömteli óráinkban, de a fájdalom megpróbáltatásának idején is. Meg kell tanulnunk, hogy örömünkben mások is osztozhassanak, s hogy a bajokat is el tudjuk viselni Isten iránti szeretettel. Hittestvéreinket kérjük, segítsenek abban, hogy minden fájdalmunkat Krisztus szenvedésében való részesedésként fogadjuk.

Mikor gondolataink a betegség és a betegek szentsége körül forognak, helyénvalók ezek a súlyos és komoly szavak. Ez utóbbit még a közelmúltban is 'utolsó kenet'-ként emlegették. VI. Pál pápa így ír a *Sacram Unctionem Infirmorum* kezdetű konstitúciójában, mellyel 1972. november 30-án a megújított szertartást mutatta be az egyetemes Egyháznak: „a betegek kenete a katolikus Egyház tanítása szerint az Újszövetség hét szentségének egyike. A mi Urunk Jézus Krisztus alapította.”

Utolsó kenetnek azért nevezték, mert a pap akkor szolgáltatta ki, mikor már közel volt a vég. Esetleg már eszméletét is elvesztette a beteg. Mai napig is tartja magát az a gyakorlat, hogy mintegy 'útravalóként' összetartozónak vélik az utolsó gyónást, az utolsó kenetet és az utolsó áldozás biztosítását a 'nagy út' előtt.

Hagyományosan azt tartották, ha a keresztyény hívő 'az Egyház szentségeivel megerősítve' készült a halálra, akkor bizalommal ajánlhatta lelkét Isten irgalmába. Sokan úgy értették, hogy ha 'már a papot hívják', az egyértelmű azzal, hogy 'itt a halál órája'. Ennek aztán az lett a következménye, hogy egyesek csak halogatták az 'utolsó kenet' fölvetését.

Az Anyaszentegyház azonban sohasem tekintette a betegek szentségét úgy, mint a halál küszöbét, vagy mint a temetés nyitó akkordját. Ez nem olyan szertartás, amellyel az ember mintegy önmagát gyászolná, elhantolná magát. Ez a szentség merőben más: a beteg megerősítésére szolgál. Hitében, szeretetében, reményében segíti, egyszóval *az életre összpontosít*. Sokakat ismerünk, akik már fölvtették valamikor a betegek szentségét, ma pedig ragyogó egészségnek örvendenek. Plébánosként betegeimet, akiknek a vasárnapi szentmise keretében a betegek olaját szolgáltattam, mindjárt meg is kértem, hogy jövő esztendőben jöjjenek majd el, mikor azok részesülnek ebben a szentségben, akik akkor lesznek betegek.

Igazán nagy kegyelem, hogy újra fölfedezhettük a II. Vatikáni Zsinat óta ennek a szentségnek egész gazdagságát. Már Szent Márk evangéliumában találunk utalást a betegek kenetére. A tanítványok „olajjal megkenve sok beteget meggyógyítottak” (6,13). Szent Jakab levelében pedig ez áll: „Beteg valaki köztetek? Hívassa az egyház előljáróit. Imádkozzanak fölötte s kenjék meg az Úr nevében. A hitből fakadó imádság üdvére lesz a betegnek, és az Úr megkönnyebbíti őt, ha pedig bűnben van, bocsánatot nyer (5,14–15.)”

Hangsúlyoznunk kell tehát, hogy betegről van szó, nem haldoklóról. Fontosnak tartom ennek kiemelését, mert itt neuralgikus pontot érintünk. Sokan rettegnek manapság a betegségtől. Félünk a betegségtől, mindenáron szeretnénk elkerülni, hogy magunk, vagy közeli hozzátartozónk megbetegedjék.

Az orvostudomány figyelemreméltó haladást tud fölmutatni századunkban. Úgy tűnhet, hogy az emberi test olyan szerkezet, amelyet minden bajában meg lehet 'reparálni'. Ez a tisztán materialista szemlélet azonban nem tetszik, és ellenérzést vált ki. Az ember szenved, mert teste van veszélyben. Közben pedig lelke megy veszendőbe.

A kezelés és gyógyítás mellett szükséges a megelőzés is. De itt sem elég csupán külsőleg odafigyelni. A megelőzés bizonyos fegyelmezettséget föltételez erkölcsi, sőt – mondhatjuk – lelki téren is. Gondoljunk az étkezésre, ivásra, érzelmeink, érzékeink kézbentartására. Nem

elég az, hogy éppen nincs bajunk, és pillanatnyilag jól érezzük magunkat. Lelkileg is rendben kell lennünk, mert test és lélek szorosan összefügg.

Az egészség egyébként sem olcsó dolog. Azt kell mondanunk, hogy ez a fejlett, gazdag országok lakosságának kiváltsága. Egyet kell értenünk Szent Jánossal, aki azt írja: „Aki birtokolja a világ javait, és látja, hogy testvére szükséget szenved, de mégis elzárja előle szívét: hogyan él abban Isten szeretete?” (1Jn 3,17). Jakab apostollal mi is meg vagyunk arról győződve, hogy segítenünk kell, ha „egy testvérnek, vagy nővérnek nincs ruhája, s a mindennapi élelemben szükséget szenved” (Jak 2,15). Tours-i Szent Márton példájára szívesen ’osztjuk meg’ ruhánkat mi is. De mi a helyzet ezzel a megosztással az orvosi ellátás terén? Vajon készek vagyunk-e egészségügyi vonalon is megosztani lehetőségeinket testvéreinkkel, akik nem jutnak hozzá pl. a szükséges gyógyszerekhez, orvosi ellátáshoz? Az egészség több mint az anyagi életszínvonal következménye. Az egészségnek szellemi, lelki feltételei is vannak: a gyógyulás reménye.

II. Krisztus a betegek gyógyítója

Az orvostudomány szédítő fejlődése azzal a veszéllyel is jár, hogy kizárólag a betegség kerül figyelmünk központjába. Megfeledkezünk arról, hogy az *embernek* van baja, hogy a beteggel kell törődnünk, nem csak a kórképpel. Társadalmunk hajlik arra, hogy mintegy tárgyként tekintik az emberi szervezetet. A betegség valami működési rendellenességnek, motorhibának tűnik. De hát minden, ami az ember testét éri, az hatással van magára a személyre, annak egész létére. Tudjuk, hogy egyéniségünk, egész lényünk testi megnyilvánulásokon keresztül fejlődik ki. Legelvontabb képességeink valamilyen formában alakot öltenek. Amit kimondunk, az nem csupán gondolat, hanem a hangszalagokat rezgető légáramlás is. Az írás tollam mozgatásával jön létre, azt pedig ujjaim irányítják. Mindez azonban nem csak mechanizmus, hanem emberi kapcsolatokat is tartalmazhat, sőt az embernek Istenhez kötő viszonyát is kifejezheti.

Így a betegségnek is lehet olyan szerepe az ember életében, aminek valami rejtett értelme van. A létében fenyegetett beteg alapvető lelki értékekre bukkanhat. Ezt látjuk Krisztus gyógyításainál is.

A Bibliában szereplő betegségek nemcsak a halandóságra figyelmeztetnek, hanem egyben a bűn következményeiként is jelennek meg. Attól azért tartózkodjunk, hogy büntetésnek tartsuk a betegséget. Inkább azt kellene megértenünk, hogy a bűn a lélek megbetegedése. Halálos seb annak szívében, aki nem akar Isten szavára hallgatni (vö. MTörv 28,15).

A zsoltárokból szinte észrevétlenül váltakoznak az imádságok hol a szenvedő istenszolgája, hol az üldözött igaz, hol a bűneinek súlya alatt görnyedő ember ajkáról. Testi fájdalom, lelki kínok, a szív szorongása, majd ismét külső gyötrelem (vö. Zsolt 27; 31; 38; 41; 102).

Jézus figyel arra, hogy a testi baj az ember lelkére is rátelepszik. Mikor meggyógyít valakit, kifejezi, hogy az emberek elkérgesedett szívét is ki akarja szabadítani a gonosz rabságból:

– Mikor Jairus leányát visszahozza a halálból, és ismét szüleinek adja (Mk 5,35); mikor a naimi özvegyasszonynak fiát támasztja életre (Lk 7,11); vagy Mártának és Máriaának ajándékozza életre keltett bátyjukat, Lázárt (Jn 11,11). Ilyenkor a végső fölszabadulás, az örök élet reménye is fölcillan, ennek záloga pedig az ő föltámadása.

– Mikor Jerikóban Bartimeusnak adja vissza szeme világát: annak a koldusnak, aki vak létére ’meglátta’ benne Dávid Fiát, a Messiást. Itt világosan értésükre adja az embereknek, hogy ő az igaz Világosság, aki azért jött a világba, hogy megnyissa az emberek szemét, akik látván nem látnak.

- Mikor a süketek hallanak és a némák ajka megnyílik (Mk 7,32; 9,17), akkor Jézus, Isten megtestesült Igéje azt kívánja, hogy a fölszabadult ember képes legyen Isten szavát meghallani, ajkával pedig hálát tudjon adni, Istent dicsérni és neki szolgálni.
- Mikor az inaszakadtat állítja talpra Kafarnaumban (Mk 2,3), arról tesz tanúságot, hogy az Atya teljhatalmával bocsátja meg a vétkeket. Az emberek béklyóiktól megszabadulva követhetik őt.

Az evangéliumban leírt gyógyulások olyan jelek, amelyek azt mutatják, hogy az egész ember visszanyeri egészségét: testével-lelkével Istené lesz ismét. Ugyan mit is érne azzal egy testileg makkegészséges ember, ha ugyanakkor a kétségbeesés környékezi, ha nincs senkije, akinek jelent valamit, ha nem látja életének értelmét? Egyszerűen lehetetlen egészségről vagy betegségről beszélni, míg nem fogadjuk el, hogy az ember testi-lelki egység, „Isten képére és hasonlatosságára” teremtett lény.

Szó sincs arról, hogy a betegek szentsége valami misztikus csodaszer volna, ami fölöslegessé teszi az orvosi kezelést. A Szentírásban is ezt olvassuk: „Tiszteld az orvost, mert jó szolgálatot tesz, meg hát az orvos is Isten teremtménye” (Sir 38,1). Majd Sirák fia Jézus így folytatja: „Menekülj a büntől, legyen tiszta a kezed, tisztítsd meg a szíved minden gonoszságtól.(...) De hívd az orvost is, az Úr alkotta őt is, ő se hiányozzék, mert rá is szükség van. Van, mikor az ő kezében van az egészség, mert hiszen ő is könyörög az Úrhoz, hogy munkája nyomán javulás álljon be, s adjon gyógyulást az élet javára” (Sir 30,10.12–14.).

A megbetegedést nem lehet egyszerűen gyógyászati esetként tekinteni. A baj gyökeréig kell hatolnunk. Nincs olyan betegség, amelynek ne volna valami lelki tényezője is. Megmutatkozik ez abban is, hogyan fogadjuk a tüneteket. Kibillent egyensúlyunkból, földidzi bennünk a múlandóság megsejtését, rádöbbenünk sebezhetőségünkre.

„Számolnom kell tehát azzal, hogy meghalhatok. Fölkészültem rá? El tudom fogadni? Mítől vagyok most ilyen rosszul? Hogyan őrizhetem meg életkedvemem? Van-e erőm tovább küzdeni? Honnan tudok bátorságot, türelmet, reményt meríteni?”

Ne veszítsük el bizalmunkat, a jó Isten jobbra fordíthatja állapotunkat, akár még meg is gyógyíthat. Érthető az is, hogy betegségünkben mindenféle gondolatok előjöhethetnek, kérdések merülhetnek föl. Az Egyháznak van válasza erre az esetre: a betegek szentsége. Éppen az ennek a szentségnek rendeltetése, hogy segítséget nyújtson a betegségben Krisztus követőjének. Hiszen a test és a lélek elválaszthatatlanul összetartoznak.

III. A halandó, aki örök életre hivatott

A betegség mélységesen érinti az embert, hiszen arra figyelmeztet, hogy előbb-utóbb a halállal kell számolnunk. Ezt a gondolatot nem szabad elhárítani magunktól, jóllehet a betegek szentsége az eleven ember számára rendelt erőforrás. A halál földi életünk velejárója. Kimutatások jelzik az átlagos élettartamot. Ez változó nemek, életkörülmények, egyéb adottságok függvényében.

De ha már elkerülhetetlen a halál, miért kellene idő előtt gondolni rá? Álmodozhatunk el nem múló életről erőben, egészségben, ifjúkori szépségben. Vágyakozhatunk a mesebeli kút után, melynek vize visszaadja fiatalságunkat. Ugyan mire való volna ez az önáltatás? Talán azért próbáljuk magunkat ilyen mesevilágba ringatni, mert sokan a halál kényszerét a sors igazságtalanságának vélik. Ellentmond az élet logikájának. Csakhogy azt is tudjuk, hogy ez a földi élet nagyon is törékeny, hogy első pillanatától kezdve veszélyek fenyegetik. Élet és halál elválaszthatatlan fogalmak. Születésünktől egyre a halálunk felé közelítünk.

Mi az oka annak, hogy az ember igazságtalannak érzi, hogy meg kell halnia? Mintha az élet nem tudna kiegyezni az elmúlás gondolatával. Az embert jellemzi, hogy ragaszkodik életigényéhez. Van bennünk valami, ami nem akar és nem is tud meghalni. Azért van ez, mert az ember különbözik minden egyéb földön élő teremtménytől. Nem csupán testi életet kapott

Istentől, hanem Teremtője úgy „lehelte bele az élet leheletét” (Gen 2,7), hogy az ember: férfi és nő Isten képmásaként, személyes létet birtokol.

Az ember tehát, noha földi élete „halálra van ítélve”, mégis el nem múló jövőt igényel. Ezzel olyan átlényegülés részese lesz, amely kiemeli az idő korlátaiból. Léte úgy válik teljessé, ha Istenben kaphat értelmet, Aki az Élet forrása, az Élő, Aki halált nem ismer.

Alapvető meggyőződése ez keresztény hitünknek, de más kultúrákban is rátalálunk különböző formákban. A test halálával nem semmisül meg az emberi lény. Az Istent visszatükröző lélek, ez éppen, ami az embert emberré teszi, örökké él Istenben. A lélek nem lehet az élettelen test foglya a sírhant alatt. Vajon nem fölszabadulás-e a testi halál? Nem csupán előjáték-e ez a mi földi életünk, hogy utána az örök életre szülessünk meg végérvényesen?

A Szentírásban a halál úgy szerepel, mint az ember ellensége. Ezt Krisztus is megerősíti. Nem Isten akarta, hogy a halál jelenjék meg sorsunkban. Hiszen az ember Isten barátja volt. Isten pedig az Élet. A halál ellensége Istennek. Mikor a bűn színre lép, kiderül, hogy a halál valójában a Gonosz végkifejlete. Mindaz, ami Istennel szembeszegül, a nagy Semmi sorsában osztozik.

Jézus legyőzte a halált. Így telt be az Írás. Szent Pál Izajást és Ozeás prófétát idézi, mikor erről ír: „A győzelem elnyelte a halált. Halál, hol a te győzelmed? Halál, hol a te fullánkod? A halál fullánkja a bűn.” (1Kor 15,54–56.)

Az Úr Jézus Krisztus a kereszthalálig való engedelmségével (vö. Fil 2,8), élete föltámadásával szabadított meg minket a bűntől és az örök haláltól. Föltámadásával nyitja meg számunkra az Életet. Ezzel gyökerében változik meg az ember létfeltétele. Húsvét misztériumának ez a lényege. Ez Krisztus halálának és föltámadásának titka. Aki hisz abban, hogy Jézus Krisztus meghalt és föltámadt, annak egyrészt meg kell tapasztalnia: a Megváltó létének minden pillanatában ki van szolgáltatva a halálnak. Másrészt azt is tapasztalja, hogy élete arra van rendelve, hogy föltámadjon. Ezt vallja Pál apostol a Filippiekhez írt levelében: „Isten ugyanis a hit által tett igazzá, hogy megismerjem őt és föltámadásának erejét, de a szenvedésben való részesedést is. Hasonló akarok lenni hozzá halálában, hogy eljussak a halálból való föltámadásra. Nem mintha már elértem volna vagy célba értem volna, de futok utána, hogy magamhoz ragadjam, mert már Krisztus Jézus is magához ragadott” (Fil 3,10–12.).

(Jean-Marie Lustiger, néhai párizsi bíboros érsek: *Stärkung fürs Leben, Über das Kranksein und das Sakrament der Krankensalbung*, Verlag Neue Stadt, München – Zürich – Wien, 5–20. Német fordítás az eredeti franciából. Magyarra fordította: Pálmai Godofréd OSB)